

Josephus Maria Andreas Cornelius (Sjef) van Dongen, in 1906 geboren in Haarlem, werd poolheld. Wereldwijd bekend, nationaal beroemd. Maar dat was in 1928. Wie kent die stoere jongen nog, later verzetsman, burgemeester en zelfs Tweede Kamerlid? Met haar eerste boek brengt Michelle van Dijk een ode aan de enige Nederlander die actief was in wat gold als de grootste reddingsoperatie in het poolgebied ooit.

Tekst: Ton de Lange Foto's: Hollandse Hoogte, Spitsbergen Airship Museum, Zeeuws Archief, Arjan Bronkhorst

Actueel

Boek

Michelle van Dijk: 'Sjef van Dongen, Nederlandse poolheld', hardcover, geïllustreerd, 120 pagina's, 19,99 euro, ISBN 9789082135428. De eerste druk verschijnt in een oplage van 1500 exemplaren bij uitgeverij Lectora Cultura in Amsterdam.

Noordpoolexpeditie van zeppelin 'Italia' onder commando van generaal Umberto Nobile, mei 1928.

Kantoorclerk werd poolheld

De Italiaanse dictator Mussolini had zijn succesvolle landgenoot Umberto Nobile weliswaar bevorderd tot generaal, maar toonde weinig interesse voor de volgende onderneming van deze luchtschiptwper en piloot: wetenschappelijk onderzoek op de Noordpool, onder Italiaanse vlag. Paus Pius XI gaf daarentegen een bijzonderlijk van zendingdrang, Nobile kreeg een massief en loodzwaar eikenhouten kruis mee om op de Noordpool te plaatsen. De stad Milaan financierde de expeditie met 3,5 miljoen lire en het ministerie van luchtvaart stelde zeppelin 'Italia' kosteloos beschikbaar. Op 15 april 1928 vertrok het luchtschip met twintig man aan boord uit Milaan, op weg naar een tragedie in arctische ijskou.

Exploderen

Bijna anderhalve maand later, op 25 mei, verdween de Italia ter hoogte van Spitsbergen van de radar. Door ernstige motorproblemen én het gewicht van ijs op het omhulsel was de zeppelin neergestort. Een deel van de bemanning

Van Dongen ging niet naar feest in fascistisch Italië

redde zich op het ijs, de anderen kwamen om in het exploderende luchtschip. Wat vervolgens op 28 mei begon, 'mag misschien wel de eerste internationale reddingsoperatie genoemd worden'. Schepen en vliegtuigen uit tien Europese landen werden ingezet. Waaronder een militair watervliegtuig met daarin de bekende Noorse ontdekkingsreiziger Roald Amundsen. Na vertrek op 18 juni werd van vliegtuig en bemanning niets meer vernomen. Ook het lichaam van Amundsen is nooit gevonden. Kranten over de hele wereld volgden het nieuws van dag tot dag. Zo sprak de vermetele jonge Hollander Sjef van Dongen – met zijn

slede en geliefde honden in 'de witte hel' – tot de verbeelding, hij stond zelfs op de voorpagina van de New York Times.

Het gezin Van Dongen was in september 1923 herenigd op Spitsbergen. Daar werkte vader bij de vestiging van mijnbouwmaatschappij Nederlandsche Spitsbergen Compagnie, kortweg Nespico. Zoon Sjef kreeg er een aanstelling als kantoorbediende én ontloopte zich als pooldeskundige. Op 25 mei 1928 maakte hij zijn slee en negen honden gereed om deel te nemen aan de reddingsoperatie. Uit De Telegraaf van 13 juni: 'Sjef van Dongen staat bij de Nespico in zeer hoog aanzien om zijn moed, zijn energie en zijn betrouwbaarheid. Men kan te allen tijde op de 21-jarige jongeman rekenen'. Vijf dagen later ging hij om zes uur 's ochtends op pad, met onder anderen de Italiaanse kapitein en Alpenjager Gennaro Sora. Het zou een vier weken lange heltocht worden, waarbij honden dood gingen van ellende of door de mannen moesten worden geslacht om te kunnen overleven. De zwaargewonde Nobile werd gered door de Zweedse vliegenier

Lundborg; voor de andere Italia-overlevenden kwam uiteindelijk, na zeven weken bivakkeren op een ijsschots, hulp van de Russische ijsbreker 'Krassin'. „Van Dongen en Sora hebben de oorspronkelijke plek van neerstorten wél bereikt”, zegt auteur Michelle van Dijk, „maar toen waren Nobile en zijn mannen al weggedreven.”

Watervliegtuigen

De Nederlander en Italiaan zouden op hun beurt weer door watervliegtuigen worden opgepikt van het drijvend ijs. Ze hoorden het zemen, herinnerde Van Dongen zich in zijn dagboeken. "Met den anderen sok in de rechterhand en mijn broek in de linkerhand stond ik te zwaaien en te schreeuwen! (-) Ook Sora zwaaid met een van zijn kledingstukken... mijn god, mijn god, zouden ze ons zien?" Hoewel Van Dongen destijds wegens zijn heldhaftige prestaties uitgroeide tot BN'er en er op Spitsbergen nog altijd een speciale afdeling over hem is in het Airship Museum, stelde Van Dijk verbaasd vast dat hij in eigen land in de vergetelheid is geraakt. Nu is er dan haar eerbetoon, over

Over de heldendaad werd thuis amper gesproken

'De reclameslogan 'Wie is die man die op zondag het vlees snijdt?' kwam ons maar al te bekend voor', schrijft de 78-jarige Sjef van Dongen jr. aan het einde van het boek over zijn vader. In het gezin met zes kinderen kwam de opvoeding en huishouding vooral op de schou-

ders van moeder. Over de befaamde reddingsoperatie werd nauwelijks gesproken, deze was vastgelegd in plakboeken en twee boekjes van vaders hand: 'Vijf jaar in ijs en sneeuw - Mijn leven in het Noordpoolgebied' en het avontuurlijke jongensverhaal 'Een Hollandsche jongen in

het hoge noorden', beide uit 1929. Dat vader Van Dongen 'veel en lang van huis' was, kwam met name door drukke politieke werkzaamheden als burgemeester en als Zeeuws lid van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de Tweede Kamer. In 1956 werd vader Van Dongen

geïnterviewd voor het Vara-tv-programma 'Anders dan anderen'. Na de uitzending kreeg hij een mooi cadeau: een reis naar Spitsbergen, met zijn vrouw. 'Dat was de eerste en enige keer dat hij terugkeerde naar de locatie van zijn heldendaad', aldus Sjef junior.

Actueel

Van Dongen zwaaiend na zijn eigen redding.

Samen met kapitein en Alpenjager Gennaro Sora.

In de trein bij aankomst in Rotterdam, waar een grote ontvangst wacht.

Op de skilatten, klaar voor de start van de expeditie.

Michelle van Dijk.

Kamperen op Spitsbergen

Auteur Michelle van Dijk (1973) uit De Lier in Zuid-Holland kreeg eind augustus tv-bekendheid door een reportage over wetenschappelijk poolonderzoek in het NOS-achtuurjournal. Ze is eigenaar van 's werelds noordelijkste camping, bij Longyearbyen, de hoofdstad van Spitsbergen. Daar begeleidt ze ook trektochten en expeditiecrises. De andere helft van het jaar is ze thuis, waar de tuindersdochter in haar kas in het Westland zuidenwindlelies kweekt. Dan houdt ze tevens lezingen over haar werk in het poolgebied. In 2013 volgde ze een opleiding aan het Arctisch Centrum van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar scriptie over de Hollandse redder Sjef van Dongen leidde uiteindelijk tot een boek.